

Η ΑΛΗΘΙΝΗ ΓΝΩΣΗ ΩΣ ΑΡΕΤΗ

Δημήτρης Κ. Μπάκας

Η δημιουργία συνθηκών ενός βιώσιμου μέλλοντος για τα παιδιά μας αποτελεί προφανώς το βασικό πρόταγμα και στοίχημα συνάμα της γενιάς μας. Ασφαλώς, δεν θα πρέπει να είμαστε αισιόδοξοι βλέποντας τον κατακλυσμό δυσεπίλυτων κοινωνικών και όχι μόνον προβλημάτων. Η χωρίς προηγούμενο τεχνική ανάπτυξη που μας προσφέρει έναν ασύλληπτο σε όγκο υλικά αγαθά και ανέσεις δεν μας εξασφάλισε ικανοποιητική ευτυχία! Ο φόβος και ο τρόμος καλά κρατούν. Ο μεγαλύτερος εχθρός του ανθρώπου παραμένει ο ίδιος ο άνθρωπος. Η ειρήνη, η κοινωνική δικαιοσύνη, η δημοκρατία, η ισονομία, η αρμονική συνύπαρξη μεταξύ των ανθρώπων και η αντιμετώπιση του φυσικού περιβάλλοντος βρίσκονται δυστυχώς σε μια διαρκή κρίση.

Η Παιδεία με την ευρύτερη έννοιά της συνιστούσε, συνιστά και θα συνιστά τον ισχυρότερο παράγοντα ανάδυσης δύναμης για εξέλιξη του ανθρώπου. Είναι ο οδοδείκτης της ζωής! Η διάπλαση του ανθρώπου συμπεριλαμβάνει τη διδασκαλία και την αυτοδιδασχία. Δεν είναι μια καθαρή γνώση, αλλά μια ευρύτερη καλλιέργεια που επιτρέπει την κατανόηση της ανθρώπινης ύπαρξης ενταγμένης στην κοινωνία και τον κόσμο, ώστε να ευνοείται η ανάπτυξη ανθρώπων ως προσώπων. Η παιδεία μετεξελίχθηκε σε εκπαίδευση και είναι πολυδιασπασμένη σε πολλούς κλάδους σπουδών, λόγω της άμεσης ανάγκης κάλυψης του όγκου των πληροφοριών. Ταυτόχρονα όμως ανεφύησαν πολλά τυφλά σημεία γνώσης.

Ο σημερινός άνθρωπος, παρά το ότι θεωρεί τον εαυτό του ως το κέντρο του κόσμου, συνεχίζει να ζει μέσα στο άπειρο. Η νοητική μας ικανότητα δυσκολεύεται να συλλάβει τα ολικά προβλήματα. Το ουσιώδες διασκορπίζεται μέσα στην υπερεξειδίκευση, που επέφερε μεν τον κατακερματισμό της εργασίας, αλλά και το τεράστιο μειονέκτημα της κατάκτησης της γνώσης. Η ανθρώπινη νοημοσύνη για να αντιληφθεί την πραγματικότητα συνήθως την κατακερματίζει απλοποιώντας τα προβλήματα. Σωστή γνώση είναι αυτή που τοποθετεί κάθε πληροφορία στο πλαίσιο της και ει δυνατόν στο σύνολο στο οποίο εγγράφεται.

Οι άπειρες εξειδικευμένες πληροφορίες, που μας κατακλύζουν, είναι κατάλληλες για τεχνικές εφαρμογές. Όμως, δεν έχουν τη δυνατότητα να συνδυαστούν για να τροφοδοτήσουν μια ολοκληρωμένη γνώση που θα οδηγήσει σε μια συγκροτημένη σκέψη, ώστε να πετύχουμε μια καθοδήγηση της ζωής μας. Η επιστημονική και τεχνολογική υπερανάπτυξη που προκαλεί αξιοθαύμαστες ανακαλύψεις έχει θέσει σε δεύτερη μοίρα την κλασική παιδεία που τρέφει τη γενική νοημοσύνη και αντιμετωπίζει τις σοβαρές αναζητήσεις του ανθρώπου. Η γνώση παραμένει στους ειδικούς, έτσι προκαλείται ένα σοβαρό είδος ελλείμματος υπευθυνότητας. Η κοινωνία και η δημοκρατία απαιτούν πολίτες ευρείας παιδείας.

Σε κάθε πληροφορία και επικοινωνία αναπτύσσεται και αταξία. Το συναίσθημα, το μίσος, ο έρωτας, η φιλία και το ατομικό συμφέρον μπορούν να μας τυφλώσουν! Η συναισθηματικότητα εμπλουτίζει τη γνώση αλλά μπορεί να την πνίξει! Ο εγωκεντρισμός και η τάση επίρριψης στον άλλον της αιτίας του κακού συνεργούν στο να ψεύδεται ο καθένας μας στον εαυτό του, χωρίς να το αντιλαμβάνεται. Η αυταπάτη είναι αστείρευτη πηγή λαθών.

Ο Λόγος, κύριο όργανο αντίληψης της πραγματικότητας, μάς προστατεύει από το λάθος και την ψευδαίσθηση, αλλά εύκολα εκφυλίζεται σε εκλογίκευση. Δεν πρέπει να λαμβάνονται αποφάσεις ζωής μόνον με τον Λόγο, αλλά ουδέποτε επιτρέπεται να λείπει ο Λόγος από τη λήψη απόφασης.

Οι διΰσμοι είναι διαισθητικά ορθοί, συνήθως, όμως, λογικά είναι απαράδεκτοι. Ψυχή-σώμα, πνεύμα – ύλη, συναίσθημα – λογική κοκ συνιστούν παραδείγματα, όπου το λάθος και η αλήθεια χάνονται συνήθως.

Τα συστήματα των ιδεών (θεωρίες, ιδεοληψίες), κυρίως όταν είναι κλειστά οδηγούν σε φοβερά λάθη. Τα εγγράμματα και τα στερεότυπα, τα οποία είναι τόσο απαραίτητα για την ατομική και κοινωνική ύπαρξή μας και στα οποία πιστεύουμε πολλές φορές, εάν δεν έρχονται σε διαρκή διάλογο με την πραγματικότητα, μας οδηγούν στον φανατισμό. Οι μύθοι και οι ιδέες είναι ο γόνιμος αλλά και επικίνδυνος συνάμα χώρος για την αλήθεια και το λάθος.

Οι επιστήμες έχουν συμβάλει σημαντικά στην μελέτη της ανθρώπινης συνθήκης, αλλά η όλη υπόσταση παραμένει άγνωστη, γιατί είναι διαμελισμένη μεταξύ της φιλοσοφίας, των επιστημών, της ιστορίας και των τεχνών. Ο άνθρωπος έχει ταυτόχρονα μια βιολογική-φυσική υπόσταση, αλλά και μια ψυχική-πνευματική-κοινωνική. Απαιτείται μια σύνθεση της επιστημονικής παιδείας με μια κλασική παιδεία-καλλιέργεια, ώστε να διαπλαστεί ένα ανθρώπινο ον μέσα στον κόσμο, του ο-

ποίου αποτελεί μέρος του. Κάθε ανθρώπινο ον φέρνει μέσα του **όλη τη ζωή**. Η συμβολή της κλασικής καλλιέργειας παραμένει **ουσιώδης**. Το μέγιστο μέρος της προετοιμασίας για τη ζωή., καθόσον παρέχει γνώσεις, **αξίες, σύμβολα** που προσανατολίζουν και οδηγούν τις **ανθρώπινες ζωές**.

Η ζωή μας, το ωραιότερο δώρο, είναι εξαρτημένη και από τυχαία γεγονότα, έτσι συνιστά ένα **στοίχημα** που ενσωματώνει την **αβεβαιότητα στην πίστη ή την ελπίδα**. Άρα, απαιτείται **στρατηγική τέχνη** για την προετοιμασία μας με θεώρηση όλου του πεδίου των αναγκών, δραστηριοτήτων, των **αξιών** και διαρκούς αναζήτησης σημαντικών μηνυμάτων σε απρόβλεπτα και απίθανα ακόμη πράγματα. **Μια σκέψη** που θα αντικαταστήσει την μιας κατεύθυνσης αιτιότητα με μια πιο **ολιστική αντίληψη** για ενέργεια που να φέρνει σε ένα **διαρκή διάλογο** όλα τα ενεργήματα και **τις αρετές** του πνεύματος. Μια οργανωμένη συστηματικά **προσωπικότητα**. Μια ουσιαστική μεταρρύθμιση της νοοτροπίας μας.

Μια στροφή σε μια μάθηση πολύτροπη που θα εννοούσε την ανάδυση μιας **πληρέστερης νοημοσύνης**. Η γνώση δεν είναι ένα **εργαλείο έτοιμο προς χρήση**, χωρίς να ξέρουμε από τι είναι φτιαγμένη! Συνιστά έναν ουσιαστικά **«ζωντανό» οργανισμό**, που απαιτεί φροντίδα και προσπάθεια για να αποδίδει ανθούς και καρπούς. **Η Παιδεία οφείλει να είναι πολύπλευρη, ολιστική και συντονισμένη, ώστε να αποφεύγονται τα κενά σκέψης που οδηγούν σε λάθη και αυταπάτες**. Να αναπτύσσονται οι εγκεφαλικές ικανότητες και τα πνευματικά χαρακτηριστικά, ώστε να εξασφαλίζεται η **διαύγεια σκέψης**.

Κάθε γνώση είναι συγχρόνως μετάφραση, ερμηνεία, ανασύνθεση, έτσι υπεισέρχονται, αμέτρητα λάθη παρά τους ορθολογικούς ελέγχους. Υπάρχει πάντα **ο κίνδυνος της ψευδαισθήσης, η υποτίμηση του οποίου συνιστά μοιραίο λάθος**. Κανένας άνθρωπος δεν τον απέφυγε! **Πρώτο καθήκον της Παιδείας είναι να αναδειξεί τη μέγιστη αυτή απειλή ευθύς εξαρχής**.

Κάθε γνώση ξεκινάει από μια πληροφορία, που έχει μέσα της μια έλλειψη πληρότητας στη μετάδοση και την κατανόησή της. Πέρα από τα **fake news** στην εποχή μας! Ακόμη και η πιο αξιόπιστη αίσθησή μας, η όραση δεν δίνει περισσότερο από 2% των ερεθισμάτων, τα υπόλοιπα 98% αφορούν στον ψυχικό μας κόσμο, στις ανάγκες, τα όνειρα, τις επιθυμίες, τις ιδέες μας, από τα οποία προκύπτουν αμέτρητα λάθη! Ακόμη και η επιστημονική γνώση πάσχει, ως προς τη γνώση, λόγω των παραδειγμάτων- μοντέλων και θεωριών που χρησιμοποιεί και υπόκεινται πάντα σε διαψευσιμότητα. Εξάλλου ποτέ οι επιστήμες δεν μπορούν να έχουν τον οριστικό λόγο σε θέματα φιλοσοφικά, ηθικά ή αισθητικά.

Οι επιστήμονες συμφωνούν ότι δεν υπάρχει εγκεφαλικό όργανο που μας δίνει τη δυνατότητα να διακρίνουμε την παραίσθηση από την αίσθηση, το όνειρο από την εγρήγορση, το φαντασιακό από το πραγματικό και το αντικειμενικό από το υποκειμενικό! Κάθε **πνεύμα είναι δυνατόν να αυταπατηθεί**, γεγονός που είναι αστείρευτη πηγή λαθών και ψευδαισθήσεων. **Γιατί έχει την τάση να παραμορφώνει τις αναμνήσεις, έτσι η μνήμη μας, που είναι αναντικατάστατη πηγή αλήθειας να υπόκειται σε λάθη και ψευδαισθήσεις**.

Τα **διανοητικά λάθη** δεν είναι **ολίγα**. Ακόμη και οι επιστημονικές θεωρίες, που δέχονται το ενδεχόμενο διάψευσης, εντούτοις, έχουν την τάση να εμφανίζουν μεγάλη αντίσταση.

Σε ό,τι αφορά στα **δόγματα**, που είναι κλειστές θεωρίες, απόλυτα πεπεισμένες για την αλήθεια τους, είναι άτρωτα απέναντι στην κριτική που αποδεικνύει τα λάθη τους.

Ορθολογικότητα υπάρχει ακόμη και στο μύθο και στη θρησκεία όχι μόνον στην επιστήμη. Είμαστε υποχρεωμένοι να καλλιεργήσουμε μία **Ολιστική Παιδεία**, που να αναγνωρίσει μια βασική αρχή **ορθολογικής αβεβαιότητας**. Και αυτό **συνιστά αρετή**. Συνιστά **ειλικρινή ταπεινοφροσύνη!** Μας φέρνει πιο κοντά στην ανθρωπότητα.

Συμπερασματικά: Η αληθινή γνώση είναι αρετή.

Κινδυνεύει πάντοτε εάν **ΔΕΝ επαγρυπνούμε διαρκώς!** Η **ορθολογικότητα** δεν είναι μόνον **θεωρητική, ούτε μόνον κριτική, αλλά, οπωσδήποτε, και αυτοκριτική**.

Δημήτρης Κ. Μπάκας
24 Σεπ. 2021